

Zaniklá těžba nerostných surovin v okolí města Oder

Rád bych Vás tímto článkem seznámil s místy zaniklé těžby nerostných surovin (rud i nerud) v okolí města Oder, která jsou v krajině Nížkého Jeseníku nerozlučně spjata s historií osídlování tohoto kraje. Na tento článek v budoucnosti naváže článek blíže popisující způsoby historické těžby a samotnou historii těžby. Než se vydáme do jednotlivých lokalit, musím Vás upozornit na nebezpečnost starých důlních děl a na nutnost zachování maximální opatrnosti při jejich návštěvě. Platné báňské předpisy do nich zakazují vstup a proto je většína štol a lomů zamřížována nebo ohrazena.

Nejstarší nám známou těžbou na Oděsku je těžba drahých kovů, konkrétně stříbra obsaženého jako příměs v minerálech galenitu, sfaleritu a chalkopyritu. V okolí města Oder se vyskytují všechny běžné druhy historické těžby - rýžování, šachticová těžba, povrchová těžba i hlubinná těžba (doly, štoly). Po pokusech o rýžování je možno najít u lesních potoků na několika místech Oděska nenápadné terénní zářezy připomínající úvozové cesty. Zajímavějším útvarem jsou terénní prolákliny

většinou kuželovitého tvaru po šachticové těžbě galenitu. Ty můžete najít na lesnatém svahu mezi Veselím a Hynčicemi, nalevo nad silnicí spojující obě vesnice (1). Stříbrná ruda z této lokality se zřejmě zpracovávala (drtila a tavila) u místa zvaného „Železná brána“ (2), kde byly nalezeny olověné slitky a strusky. Železná brána je historicky užívaný název pro místo na hranici Moravy a Slezska v Moravské bráně, mezi Bělotínem a Emauzy.

V okolí Pohoře se nacházejí doly a štoly po největší těžbě stříbrných rud. Jak napovídá předkolonizační uspořádání domů v Pohoří, jedná se o starou hornickou osadu, která v minulosti patřila k fulneckému panství. Těžbu drahých kovů připomínají názvy některých důlních děl - „Stříbrné jezírko“ mezi Pohoří a Jestřabím (3) a „Zlatý důl“ (4) mezi Pohoří a Mankovicemi. Stříbrné jezírko je povrchový důl zatopený povrchovou vodou, čímž zde vznikly optimální podmínky pro výskyt zvláště chráněných rostlin a živočichů. Stříbrné jezírko tak bylo prohlášeno za maloplošné chráněné území - přírodní památku.

1. Jeden z důlků na Veselském kopci

2. Místo zpracování stříbrných rud v Železné bráně

3. Přírodní památka Stříbrné jezírko u Jestřabí

3. Stříbrné jezírko - chráněná rostlina vachta trojlistá

4. Zlatý důl - 7. zastavení naučné stezky Stříbrný chodník a galenit

5. Místo bývalé stoupy na zpracování stříbrných rud na náhonu

6. Dobývací prostor kamenolomu v Jakubčovicích n. O.

7. Štoly po těžbě pokrývačských břidlic na Veselském kopci

Zlatý důl vzdor svému názvu sloužil k těžbě stříbrné rudy. Galenit je možno i dnes nalézt přirozeně vyrýžovaný ve skalních kapsách lesního potoka protékajícího kolem tohoto dolu. V okolí Zlatého dolu se nacházejí další dvě štoly a s nimi spojené odvaly hlušiny. Zlatý důl a jeho okolí popisují zastavení č. 6 a 7 naučné stezky „Stříbrný chodník“, která začíná i končí ve městě Odry. Stříbrná ruda z této lokality se zřejmě drtila ve stoupě (5) stojící v minulosti na oderském mlýnském náhonu u Emauzského rybníka - poblíž 9. zastavení naučné stezky.

Ještě mladší je těžba stavebních surovin - kámen, pokrývačské břidlice a cihlářských hlín. Zaniklé výrobě cihel a s ní související těžbě cihlářských hlín se budeme věnovat někdy příště. Těžba stříbra byla vždy strategickou lidskou činností a výsostným právem panovníků, což se mj. projevilo i v tom, že drahé kovy vždy patřily mezi tzv. vyhrazené nerosty. Stavební suroviny (kámen, břidlice, šterky, písky, jíly a hlíny) převážně patřily k tzv. nevyhrazeným nerostům a jejich těžbu si mohl každý provádět na svých pozemcích bez souhlasu panovníka. Tak vznikaly tzv. selské lomy, pískovny nebo hliníky, v nichž se těžily stavební suroviny na nejbližší stavby.

Nejvýznamnější kamenolom na Odersku je bezesporu kamenolom v Jakubčovicích nad Odrou (6), kde doposud probíhá průmyslová těžba stavebního kamene - drob. V lesích v okolí Oder však po těžbě kamene a břidlice existuje řada menších lomů a štol. Popišme nejdříve těžbu pokrývačských jílových břidlic u Oder na úbočí Veselského kopce. Břidlice se používala především jako střešní krytina, proto u ní hrála velkou roli její štípatelnost. Za nevětranou a dobře štípatelnou břidlicí bylo nutno jít do větších hloubek, proto se na Odersku těžila ve štolách. Pět zaniklých štol se nachází v lesnatém svahu Veselského kopce nad bývalou hájenkou „Nad rybníky“ nad hlavní silnicí vedoucí z Oder do Emauz (7). Všechny štoly jsou opatřeny mřížemi, které znemožňují vstup, ale umožňují vlet chráněným netopýrům a vrápenčům. Ti štoly využívají jako svá zimoviště. Platný územní plán města Oder připouští zpřístupnění jedné ze štol k prohlídkám jako turistickou zajímavost. Dále významnější lokality po těžbě břidlice můžete vidět např. na Vítkovsku, Budišovsku nebo na území Vojenského újezdu Libavá. Mnohé z nich jsou chráněny jako významná zimoviště netopýrů a vrápenčů. Zajímavým místem po těžbě břidlice je tzv. „Petrova skála“ (8) u Spálova, kde se na konci zimy tvoří ledová krápníková výzdoba.

8. Petrova skála u Spálova

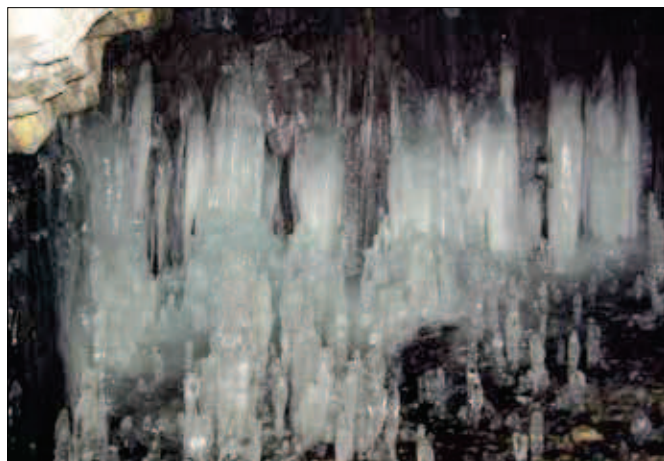
V okolí Oder naleznete celou řadu zaniklých menších kamenolomů, které sloužily jako zdroj stavebního kamene např. pro stavbu železnice nebo silnic a v nichž se těžila především hornina zvaná droba. Dva dnes již opuštěné kamenolomy objevíte v lesnatých svazích Nížkého Jeseníku spadajících do Moravské brány. Jeden se nachází po levé straně silnice vedoucí z Veselí do Hynčic nedaleko výše zmiňovaných „důlků“ po těžbě galenitu (9). Druhý byl zřízen na úpatí Pohořského kopce poblíž železničního přejezdu mankovické silnice (10). Další menší lomy jsou roztroušeny po svazích Oderské kotliny, jako např. nalevo u silnice vedoucí z Oder do Pohoře před výjezdem z lesa (11) nebo lom zvaný „Skalka“ nad Odrami nad kamenným vodojemem (12). Skalka byla součástí Jubilejního parku císaře Františka

9. Opuštěný lom na úpatí Veselského kopce

11. Opuštěný lom u pohořké silnice

8. Ledová krápníková výzdoba v Petrově skále

Josefa a byla vyhledávaným vyhlídkovým místem oderských občanů. Zde se do budoucna chystá výstavba vyhlídkové věže nabízející výhledy do Oderské kotliny. Zajímavý selský lom zatopený vodou je tzv. „Mořské oko“ u silnice vedoucí z Vítovky do Heřmanic u Oder (13). Tento lom vyčistila obec Heřmanice u Oder a zřídila zde posezení nabízející výhled na HeiPark v Tošovicích a na Beskydy.

Tímto článkem bychom chtěli přispět k poznání pozoruhodných míst, která neodmyslitelně k Odersku patří a s nimiž je svázána zajímavá historie našich předků. O ní si povíme v některém z dalších článků. Při návštěvách popisovaných lokalit je nutno se pohybovat opatrně a dbát na svou bezpečnost. Při jejich poznávání Vám přeji nevšední zážitky.

Petr Lelek, Historicko-vlastivědný spolek Odry

10. Bývalý lom na úpatí Pohořského kopce

11. V tomto lomu roste chráněná rostlina tařice skalní

12. Skalka v Odrách nad kamenným vodojemem

13. Mořské oko - bývalý selský lom zatopený vodou

Mapa s označením zmíněných míst

